

УДК: 138 (34). 32

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2026-1\(59\)-3173-3183](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2026-1(59)-3173-3183)

Ганаба Світлана Олександрівна доктор філософських наук, професор, професор кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький, <https://orcid.org/0000-0002-4373-7075>

Бурбела Сергій Валерійович доктор філософії у галузі воєнних наук, доцент, доцент кафедри загальновійськових дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький, <https://orcid.org/0000-0001-7127-9975>

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ПСИХОЛОГА ЯК ОСНОВА ДОВІРИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ІСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Анотація. Низка сучасних соціальних трансформацій та кризових явищ актуалізують етичні проблеми у професійній діяльності психолога й окреслюють релевантність питання етичної відповідальності. Професійна етика психолога є основою якісної та безпечної психологічної допомоги. Професійна етика психолога є однією з ключових категорій психологічної науки та практики, оскільки саме вона визначає моральні межі, ціннісні орієнтири та відповідальність фахівця у взаємодії з людиною. На відміну від низки інших професій, діяльність психолога пов'язана із внутрішнім світом людини, її цінностями та смислами життя, переживаннями та травмами. професійна етика психолога не зводиться лише до дотримання формальних правил чи положень етичного кодексу. Вона включає особистісний вимір - здатність до моральної рефлексії, усвідомлення меж власної компетентності, повагу до автономії клієнта та готовність нести відповідальність за свої професійні рішення. Отож етичність є не стільки зовнішньою вимогою, скільки внутрішньою якістю особистості психолога. У психології професійна етика формується на перетині кількох вимірів: загальнолюдської моралі, наукових принципів, гуманістичних цінностей та специфіки психологічної практики. Загальнолюдські моральні норми — такі як повага, чесність, відповідальність, співчуття — є основою, на якому вибудовується професійна етика. Водночас специфіка психологічної діяльності потребує додаткових етичних обмежень і правил, зокрема щодо конфіденційності, недопущення маніпуляцій, зловживання владою чи нав'язування власних переконань клієнтові. Психолог працює з внутрішнім світом особистості - її переживаннями, страхами, цінностями, травматичним досвідом, що робить його професійну діяльність особливо чутливою з етичної точки зору. Саме тому у роботі психолога тісно переплітаються моральні норми як загальні етичні вимоги до поведінки людини

та професійні норми, які регулюють специфіку фахової діяльності. Моральні норми у діяльності психолога ґрунтуються на загальнолюдських цінностях: повазі до гідності людини, гуманізмі, чесності, відповідальності, справедливості та співчутті. Ці норми є універсальними й не залежать від професійної приналежності, проте для психолога вони набувають особливої глибини. Професійна етика в психології є не просто набором правил, а цілісною системою моральних орієнтирів, що поєднує наукову відповідальність, гуманістичні цінності та особистісну зрілість фахівця. Вона виступає необхідною умовою довіри між психологом і клієнтом та основою ефективної й безпечної психологічної допомоги. Етичні уявлення, що сьогодні лежать в основі професійної діяльності психолога, мають глибокі історичні корені й формувалися задовго до появи психології як самостійної науки. Їхні витoki сягають філософських систем античності та ідей гуманізму, у межах яких уперше було осмислено цінність людської особистості, моральну відповідальність за вплив на іншу людину та етику допомоги як особливу форму міжособистісної взаємодії. Філософські передумови етики допомоги людині, сформовані в античності та гуманізмі, стали фундаментом для розвитку професійної етики психолога. Принципи поваги до особистості, визнання її автономії та цінності кожного людського життя безпосередньо перегукуються з етичними вимогами сучасної психологічної практики.

Ключові слова: професійна етика, етика відповідальності, історія етики, мораль, психологія.

Svitlana Oleksandrivna Hanaba Dr. Habil. in Philosophy, Professor, Professor of Pedagogics and social-economic disciplines department, National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi, Khmelnytskyi, <https://orcid.org/0000-0002-4373-7075>

Burbela Serhiy Valeriyovych Doctor of Philosophy in Military Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of General Military Disciplines of the Bohdan Khmelnytsky National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine, Khmelnytskyi, <https://orcid.org/0000-0001-7127-9975>

PROFESSIONAL ETHICS OF A PSYCHOLOGIST AS A BASIS OF TRUST AND RESPONSIBILITY: HISTORICAL-THEORETICAL ANALYSIS

Abstract. A number of modern social transformations and crisis phenomena actualize ethical problems in the professional activity of a psychologist and outline the relevance of the issue of ethical responsibility. The professional ethics of a psychologist is the basis of high-quality and safe psychological care. The professional ethics of a psychologist is one of the key categories of psychological science and practice, since

it is they who determine the moral boundaries, value orientations and responsibility of a specialist in interaction with a person. Unlike a number of other professions, the activities of a psychologist are associated with the inner world of a person, his values and meanings of life, experiences and traumas. The professional ethics of a psychologist is not limited only to compliance with formal rules or provisions of the code of ethics. It includes a personal dimension - the ability to moral reflection, awareness of the limits of one's own competence, respect for the client's autonomy and willingness to bear responsibility for one's professional decisions. Therefore, ethics is not so much an external requirement as an internal quality of the psychologist's personality. In psychology, professional ethics are formed at the intersection of several dimensions: universal morality, scientific principles, humanistic values, and the specifics of psychological practice. Universal moral norms — such as respect, honesty, responsibility, compassion — are the foundation on which professional ethics are built. At the same time, the specifics of psychological activity require additional ethical restrictions and rules, in particular regarding confidentiality, prevention of manipulation, abuse of power, or imposition of one's own beliefs on the client. A psychologist works with the inner world of a person - his or her experiences, fears, values, and traumatic experiences, which makes his or her professional activity particularly sensitive from an ethical point of view. That is why moral norms as general ethical requirements for human behavior and professional norms that regulate the specifics of professional activity are closely intertwined in the work of a psychologist. Moral norms in the work of a psychologist are based on universal human values: respect for human dignity, humanism, honesty, responsibility, justice and compassion. These norms are universal and do not depend on professional affiliation, but for a psychologist they acquire special depth. Professional ethics in psychology is not just a set of rules, but a holistic system of moral guidelines that combines scientific responsibility, humanistic values and personal maturity of a specialist. It is a necessary condition for trust between a psychologist and a client and the basis of effective and safe psychological assistance. Ethical concepts that today underlie the professional work of a psychologist have deep historical roots and were formed long before the emergence of psychology as an independent science. Their origins go back to the philosophical systems of antiquity and the ideas of humanism, within which the value of the human personality, moral responsibility for influencing another person and the ethics of helping as a special form of interpersonal interaction were first understood. The philosophical premises of the ethics of helping a person, formed in antiquity and humanism, became the foundation for the development of the professional ethics of a psychologist. The principles of respect for the individual, recognition of his autonomy and the value of every human life directly resonate with the ethical requirements of modern psychological practice.

Keywords: professional ethics, ethics of responsibility, history of ethics, morality, psychology.

Постановка проблеми. В умовах сучасного українського суспільства зростає потреба у психологічній підтримці населення. Вочевидь, воєнні реалії, низка соціальних трансформацій та кризових явищ актуалізують цю проблему й окреслюють релевантність питання етичної відповідальності психолога. Професійна етика психолога є основою якісної та безпечної психологічної допомоги. Етичні питання безпосередньо пов'язані з відповідальністю за психічне благополуччя людини [4]. Історичний експурс у розвиток психології свідчить, що етичні принципи формувалися паралельно з науковим осмисленням психіки людини – від філософських ідей гуманізму до створення сучасних міжнародних етичних кодексів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему професійної етики психолога досліджували як класики психології, так і сучасні науковці. Так, засновник психоаналізу З. Фройд один із перших звернув увагу на етичну відповідальність психолога за вплив на несвідоме клієнта. Психолог не має нав'язувати власні цінності клієнтові й є відповідальним за інтерпретації, які можуть глибоко впливати на особистість. Представник аналітичної психології К. Юнг наголошував на унікальності особистості й повазі до індивідуального життєвого шляху[7]. Безумовне позитивне прийняття й емпатія до особистості є засадничими у гуманістичній психології К. Роджерса. Дослідник сформував етичний ідеал психолога як партнера, а не авторитарного експерта. Через призму етики А. Маслоу розглянув відповідальність психолога за створення умов для зростання. У логотерапії В. Франкла підкреслював про недопустимість знецінення страждання клієнта. Для нього психолог – це фахівець, який допомагає людині знайти сенс, але не нав'язує його[6]. Сучасні дослідники Дж. Корі й К. Попе вважали етичні дилеми – невід'ємною частиною практики та звернули увагу на необхідність постійного етичного навчання психологів. На важливості етики в умовах війни та соціальної кризи звернули увагу українські науковці. Так, етика психологічного консультування та професійної відповідальності психолога є предметом наукових зацікавлень О. Бондаренка, С. Максименка, Н. Чепелева, Т. Яценко. Отож, низка дослідників заклали моральні орієнтири професії. Вони розглядали етичні питання як умову ефективної допомоги.

З огляду на релевантність етичного аспекту у психологічних дослідженнях та практиках, вивчення евристичного потенціалу цієї проблеми в історичному та теоретичному контекстах є важливим для осмислення сучасних етичних викликів і підвищення професійної культури фахівців.

Метою статті є теоретико-історичний аналіз професійної етики психолога як основи довіри та відповідальності.

Виклад основного матеріалу. Професійна етика психолога є однією з ключових категорій психологічної науки та практики, оскільки саме вона визначає моральні межі, ціннісні орієнтири та відповідальність фахівця у взаємодії з людиною. На відміну від низки інших професій, діяльність психолога пов'язана із внутрішнім світом людини, її цінностями та смислами життя, переживаннями та травмами.

Вочевидь, що питання етики у психології має не лише формальний, а й глибокий гуманістичний характер. У широкому значенні професійна етика трактується дослідниками як система моральних норм, принципів та правил поведінки, які регулюють діяльність фахівця та визначають його відповідальність перед клієнтом, професійною спільнотою й суспільством загалом. Йдеться про важливість професійної етики, оскільки психолог має доступ до конфіденційної інформації, має вплив на прийняття рішень клієнта та може суттєво вплинути на його стан[2]. У вузькому сенсі професійна етика психолога розуміється науковцями як сукупність етичних норм, принципів та цінностей, що визначають допустимі та недопустимі форми професійної діяльності психолога, спрямовані на збереження гідності, прав і благополуччя людини. Мова йде про регулювання не лише зовнішньої поведінки фахівця, але й його внутрішню моральну позицію, рівень усвідомленості та відповідальності на наслідки професійного впливу[3].

Зауважимо, що професійна етика психолога не зводиться лише до дотримання формальних правил чи положень етичного кодексу. Вона включає особистісний вимір - здатність до моральної рефлексії, усвідомлення меж власної компетентності, повагу до автономії клієнта та готовність нести відповідальність за свої професійні рішення. Отож етичність є не стільки зовнішньою вимогою, скільки внутрішньою якістю особистості психолога. У психології професійна етика формується на перетині кількох вимірів: загальнолюдської моралі, наукових принципів, гуманістичних цінностей та специфіки психологічної практики. Загальнолюдські моральні норми — такі як повага, чесність, відповідальність, співчуття - є основою, на якому вибудовується професійна етика. Водночас специфіка психологічної діяльності потребує додаткових етичних обмежень і правил, зокрема щодо конфіденційності, недопущення маніпуляцій, зловживання владою чи нав'язування власних переконань клієнтові. Отже, професійна етика в психології є не просто набором правил, а цілісною системою моральних орієнтирів, що поєднує наукову відповідальність, гуманістичні цінності та особистісну зрілість фахівця. Вона виступає необхідною умовою довіри між психологом і клієнтом та основою ефективної й безпечної психологічної допомоги[4].

Діяльність психолога належить до професій типу “людина - людина”, у яких моральний аспект є не допоміжним, а визначальним. Психолог працює з внутрішнім світом особистості - її переживаннями, страхами, цінностями, травматичним досвідом, що робить його професійну діяльність особливо чутливою з етичної точки зору. Саме тому у роботі психолога тісно переплітаються моральні норми як загальні етичні вимоги до поведінки людини та професійні норми, які регулюють специфіку фахової діяльності. Моральні норми у діяльності психолога ґрунтуються на загальнолюдських цінностях: повазі до гідності людини, гуманізмі, чесності, відповідальності, справедливості та співчутті. Ці норми є універсальними й не залежать від професійної приналежності, проте для психолога вони набувають особливої глибини. Як правило, повага до особистості

клієнта означає не лише ввічливе ставлення, а й визнання його права на власні погляди, почуття, рішення та життєвий вибір, навіть якщо вони не збігаються з позицією самого психолога. Водночас моральні норми у професійній діяльності психолога не можуть бути абстрактними. Вони реалізуються через конкретні вчинки: збереження таємниці, уникнення осуду, щирість у професійних межах, здатність утримуватися від маніпуляцій і зловживання довірою[5]. Моральна позиція психолога виявляється також у готовності визнавати власні помилки та звертатися за супер візією у складних етичних ситуаціях.

Поряд із моральними нормами важливе місце посідають професійні норми, закріплені в етичних кодексах психолога. Вони є результатом історичного розвитку психології та узагальнення професійного досвіду багатьох поколінь фахівців. Професійні норми мають більш конкретний і регламентований характер, ніж загальна мораль, і спрямовані на запобігання шкоді клієнту та забезпечення високої якості психологічної допомоги. До ключових професійних норм діяльності психолога належать: дотримання конфіденційності, принцип “не нашкодь”, професійна компетентність, поінформована згода клієнта, відповідальність за межі власної компетенції, недопущення подвійних стосунків і зловживання владою. Ці норми не лише захищають клієнта, але й сприяють формуванню довіри до психолога та до професії загалом[6]. Особливістю професійних норм є те, що вони часто регулюють ситуації, у яких загальна мораль не дає однозначної відповіді. Наприклад, у повсякденному житті відкритість може вважатися чеснотою, тоді як у професійній діяльності психолога надмірна само розкритість може порушувати межі та шкодити клієнту. Отож, професійні норми уточнюють і конкретизують моральні вимоги з урахуванням специфіки психологічної практики[10].

Моральні та професійні норми в діяльності психолога утворюють єдину систему етичного регулювання. Моральні норми формують загальний ціннісний фундамент особистості психолога, тоді як професійні норми спрямовують його поведінку в конкретних професійних ситуаціях, забезпечуючи безпеку та ефективність психологічної допомоги. Питання співвідношення загальнолюдської моралі та професійної етики є одним із ключових у розумінні етичних засад діяльності психолога. Хоча ці поняття тісно пов’язані між собою, вони не є тотожними й виконують різні, хоча й взаємодоповнювальні функції. Усвідомлення цього співвідношення дозволяє глибше зрозуміти специфіку професійної відповідальності психолога.

Водночас професійна етика психолога є спеціалізованою формою моралі, адаптованою до умов і завдань конкретної професії. Вона виникає там, де загальні моральні норми потребують уточнення або навіть обмеження через специфіку професійного впливу. До прикладу, у повсякденному житті прагнення допомогти іншому може означати активне втручання та поради, тоді як у професійній психологічній практиці надмірне директивне втручання може порушувати автономію клієнта й суперечити етичним принципам. Співвідношення

загальнолюдської моралі та професійної етики можна розглядати як співвідношення загального й особливого. Загальнолюдська мораль задає базові цінності, тоді як професійна етика конкретизує їх у межах фахової діяльності. Так, принцип поваги до особистості в загальній моралі в професійній етиці психолога трансформується у вимоги конфіденційності, добровільності участі в психологічній допомозі, поінформованої згоди та недопущення дискримінації. Важливо також зазначити, що професійна етика іноді може вступати в напруження із повсякденними моральними уявленнями. Наприклад, у звичайному житті розголошення тривожної інформації може сприйматися як прояв турботи, тоді як у професійній діяльності психолога порушення конфіденційності є серйозним етичним проступком, за винятком чітко визначених випадків загрози життю. У таких ситуаціях саме професійна етика визначає пріоритети поведінки психолога. Разом із тим професійна етика не може існувати ізольовано від загальнолюдської моралі. Якщо психолог формально дотримується етичного кодексу, але при цьому позбавлений емпатії, поваги й щирого гуманістичного ставлення до клієнта, його діяльність втрачає моральний сенс. Тому провідні психологи-гуманісти наголошували, що етичний кодекс є лише зовнішнім орієнтиром, тоді як справжня етичність ґрунтується на внутрішніх цінностях особистості фахівця.

Отже, загальнолюдська мораль і професійна етика психолога перебувають у відносинах взаємодоповнення. Загальнолюдська мораль формує світоглядну та ціннісну основу діяльності психолога, а професійна етика забезпечує конкретні норми й принципи, необхідні для відповідальної та безпечної психологічної практики. Саме їх гармонійне поєднання є запорукою високої професійної культури та довіри до психолога з боку суспільства. Етичні уявлення, що сьогодні лежать в основі професійної діяльності психолога, мають глибокі історичні корені й формувалися задовго до появи психології як самостійної науки. Їхні витoki сягають філософських систем античності та ідей гуманізму, у межах яких уперше було осмислено цінність людської особистості, моральну відповідальність за вплив на іншу людину та етику допомоги як особливу форму міжособистісної взаємодії. В античній філософії людина розглядалася не лише як об'єкт пізнання, а як моральна істота, здатна до самопізнання, вдосконалення та відповідального вибору. Саме тут зароджуються перші уявлення про етичні засади допомоги іншому, що згодом стали фундаментом психологічної етики. Особливе місце посідає постать Сократа, який вважав, що пізнання себе є головною умовою морального життя. Його метод діалогу, спрямований на усвідомлення внутрішніх суперечностей і пошук істини через запитання, за своєю суттю нагадує сучасну консультативну практику. Сократ наголошував, що істину не можна нав'язати — людина має відкрити її самостійно, що є важливим етичним принципом психологічної допомоги. Платон, продовжуючи ідеї Сократа, розглядав душу як центральний елемент людського буття та вважав, що гармонія душі є умовою добродесного життя. Для нього турбота про душу мала

моральний характер і вимагала мудрості, поміркованості та справедливості. Ці уявлення стали передумовою сучасного розуміння відповідальності фахівця за внутрішній стан людини та наслідки свого впливу на її психіку. Важливий внесок у формування етичних засад допомоги людині зробив Аристотель, який розглядав етику як науку про досягнення блага через розвиток добродітностей. Він підкреслював значення практичної мудрості (фронезису), що дозволяє людині діяти етично в конкретних життєвих ситуаціях[1]. Для сучасної психологічної етики ця ідея є надзвичайно важливою, адже жоден етичний кодекс не може передбачити всі можливі ситуації, і саме моральна зрілість та практичне судження психолога визначають правильність його дій. Античні філософські школи — стоїцизм і епікуреїзм — також зробили вагомий внесок у розвиток етики внутрішнього життя людини. Стоїки наголошували на самоконтролі, відповідальності за власні реакції та гідності людини, незалежно від зовнішніх обставин. Ці ідеї перегукуються з сучасними уявленнями про психологічну стійкість і автономію особистості. Епікурейці ж підкреслювали важливість внутрішнього спокою та звільнення від страхів, що близьке до завдань сучасної психотерапії.

Подальший розвиток етичних уявлень про допомогу людині відбувся в епоху гуманізму, коли особистість була проголошена найвищою цінністю. Гуманістична традиція, що сформувалася в добу Відродження, поставила в центр філософського осмислення гідність, свободу та унікальність людини. Мислителі-гуманісти виступали проти знеособлення людини та наголошували на її праві на саморозвиток і самовизначення. Гуманізм заклав ідею поваги до внутрішнього світу людини, що є одним із базових принципів професійної етики психолога. У цей період утверджується уявлення про те, що допомога іншому не може здійснюватися через примус або приниження, а повинна ґрунтуватися на діалозі, довірі та співпереживанні. Саме гуманістична філософія стала підґрунтям для подальшого розвитку психології як науки про людину, орієнтованої не лише на пізнання, а й на підтримку та розвиток особистості. Ідеї гуманізму знайшли своє продовження в подальших філософських і психологічних концепціях, зокрема в гуманістичній психології ХХ століття[8]. Принципи поваги до особистості, визнання її автономії та цінності кожного людського життя безпосередньо перегукуються з етичними вимогами сучасної психологічної практики. Таким чином, філософські передумови етики допомоги людині, сформовані в Античності та гуманізмі, стали фундаментом для розвитку професійної етики психолога.

Отже, історичні витoki етичних уявлень у психології свідчать про те, що етика допомоги людині має глибоке філософське підґрунтя. Античні ідеї самопізнання, добродітності та відповідальності, а також гуманістичне визнання гідності й унікальності особистості, заклали моральні основи, без яких неможливо уявити сучасну психологічну діяльність. Саме ці ідеї й сьогодні визначають гуманістичний характер професії психолога та її етичну спрямованість.

Зауважимо, що становлення психології як самостійної науки передбачало не лише пошук експериментальних та методологічних засад, а й усвідомленням етичних наслідків психологічного дослідження та практики. Вочевидь, на цьому етапі розвитку психологічної думки етичні питання не були систематизовані, однак дослідницькі пошуки цього етапу заклали основи для розвитку професійної етики психолога. Прикладом може слугувати розвиток експериментальної психології[9]. Її дослідницьке поле було сфокусоване на вивченні психіки людини за допомогою природничих методів. У таких дослідженнях людини розглядалася як об'єкт дослідження, а не суб'єкт із власними правами й особливостями внутрішнього світу та системи морально-ціннісних орієнтирів. У підсумку це зумовлювало виникненню низки етичних дилем, пов'язаних з допустимими межами експериментального втручання, згодою досліджуваних та відповідальністю вченого за можливі психологічні наслідки експериментів. Оскільки не існувало чітко сформульованих норм інформованої згоди, то участь людини у дослідженнях часто визначалася авторитетом науковця чи освітньою ієрархією. Проте, саме у той час з'являлися перші спроби осмислення моральної відповідальності дослідника. Усвідомлення того, що психіка є вразливою сферою людського життя, поступово зумовило розуміння необхідності етичних обмежень у наукових експериментах.

Суттєвий вплив на формування етичних аспектів у психології мав психоаналіз. Його фундатор З. Фройд звернув увагу на здатність психолога впливати на внутрішній світ людини. Науковець один із перших порушив питання професійної відповідальності, збереження конфіденційності та меж інтерпретації. Вирішальним етапом у формуванні професійної етики психолога стало ХХ століття. Це був період інституційного оформлення психології як професії, що у підсумку зумовило потребу у створенні чітких професійних стандартів та етичних кодексів. Розвиток прикладних напрямів психології - клінічної, консультативної, освітньої, військової - посилив відповідальність психологів за наслідки своєї діяльності та зумовив необхідність нормативного етичного регулювання.

Зауважимо, що одним із ключових чинників формування професійних стандартів стали були історичні події ХХ століття. Йдеться про світові війни, низку інших соціальних катастроф та масових порушень прав людини. Так, психологічні дослідження, що використовувалися у військових і політичних цілях, продемонстрували, наскільки небезпечним може бути наукове знання без етичних обмежень[10]. Це сприяло усвідомленню того, що професійна діяльність психолога повинна ґрунтуватися не лише на науковій доцільності, а й на моральній відповідальності. Як приклад, у середині ХХ століття починають формуватися перші етичні кодекси психологів, зокрема в межах професійних асоціацій. Американська психологічна асоціація (АРА) стала однією з перших організацій, що систематизувала етичні норми психологічної діяльності. У цих кодексах було закріплено основні принципи: повага до гідності людини,

конфіденційність, інформована згода, професійна компетентність, відповідальність за наслідки психологічного впливу. Також важливу роль у формуванні професійних стандартів відіграв розвиток гуманістичної психології. Представники цього напрямку К. Роджерс, А. Маслоу, В. Франкл розглядали психолога як партнера у взаємодії з клієнтом. Цей підхід підкреслював етичну значущість емпатії, безумовного прийняття та поваги до автономії особистості, що стало основою сучасних етичних принципів психологічної практики. У другій половині XX століття професійні стандарти психолога набувають міжнародного характеру. З'являються європейські та міжнародні етичні рекомендації, що сприяють уніфікації етичних норм і підвищенню професійної відповідальності психологів у різних країнах. Водночас кожна національна школа психології адаптує ці стандарти до власного культурного та соціального контексту.

Отож, формування професійних стандартів у XX столітті стало результатом тривалого історичного процесу, у якому поєдналися науковий розвиток психології, соціальні виклики та гуманістичні цінності. Етичні кодекси та професійні стандарти не лише регламентують діяльність психолога, а й виконують важливу функцію збереження довіри суспільства до психологічної науки та практики. Саме в цей період професійна етика психолога набула системного характеру й стала невід'ємною складовою професійної ідентичності фахівця.

Висновки. Професійна етика психолога є основою якісної та безпечної психологічної допомоги. Вона є однією з ключових категорій психологічної науки та практики, оскільки саме вона визначає моральні межі, ціннісні орієнтири та відповідальність фахівця у взаємодії з людиною. На відміну від низки інших професій, діяльність психолога пов'язана із внутрішнім світом людини, її цінностями та смислами життя, переживаннями та травмами. Професійна етика психолога не зводиться лише до дотримання формальних правил чи положень етичного кодексу. Вона включає особистісний вимір - здатність до моральної рефлексії, усвідомлення меж власної компетентності, повагу до автономії клієнта та готовність нести відповідальність за свої професійні рішення. Професійна етика в психології є не просто набором правил, а цілісною системою моральних орієнтирів, що поєднує наукову відповідальність, гуманістичні цінності та особистісну зрілість фахівця.

Перспективою подальших досліджень може слугувати проблема морально-етичного виміру онлайн консультацій психолога.

Література:

1. Аристотель Нікомахова етика . пер. з старогрец. В. Ставнюка. Київ, Аквілон-Плюс. 2002. 480с.
2. Бралатан В.П., Гуцаленко Л.В., Здирко Н.Г. Професійна етика: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 252 с.
3. Ганаба С.О., Олешко Д.О. Етичні принципи та практики використання у психологічних дослідженнях. *Перспективи та інновації науки. Серія. Психологія.* 2025 №12. С. 3349 — 3358.
4. Горбунова В.В. Етичні та правові аспекти психологічних досліджень. *Практична психологія та соціальна робота.* 2005. № 3. С. 18-23.

5. Олещенко В. Ю, Головка С. Г. Професійна етика психолога як предмет дослідження у юридичних науках. Юридичний вісник. 2022. № 1 (62). С. 41-46.
6. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. Київ: Вид-во “КСД”, 2025. 186с.
7. Юнг К. Г. Архетипи і колективне несвідоме. Київ: Астролябія, 2018. 608с.
8. Gilman, R. (2006). Characteristics of adolescents who report very high life satisfaction. *Journal of Youth and Adolescence*. Vol. 35. P. 311-319.
9. Gergen, K. (1992). The decline and the fall of personality. *Psychology Today*. № 25 (6). P. 59–63.
10. Yablonska T., Bulatevych N. Ethical dimensions of the psychologist’s activity in the practice of psychological counseling. *Psychological journal*. 2018. Vol 4. No 5.

References

1. Arystotel (2011). *Nikomakhova etyka [Nicomachean Ethic]* . per. z starohrets. V. Stavniuka. Kyiv, Akvilon-Plius. 480s. [in Ukrainian]
2. Bralatan, V.P., Hutsalenko. L.V., & Zdyrko, N.H. (2011). *Profesiina etyka: navch. Posib [Professional Ethics: a textbook]*. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. 252 s. [in Ukrainian]
3. Hanaba, S.O.,& Oleshko, D.O. (2025). Etychni pryntsypy ta praktyky vykorystannia u psykholohichnykh doslidzhenniakh [Ethical Principles and Practices of Use in Psychological Research]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky. Serii. Psykholohiia - Prospects and Innovations of Science. Series. Psychology*. №12. S. 3349 — 3358. [in Ukrainian]
4. Horbunova, V.V. (2005). Etychni ta pravovi aspekty psykholohichnykh doslidzen [Ethical and Legal Aspects of Psychological Research]. *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota - Practical Psychology and Social Work*. № 3. S. 18-23. [in Ukrainian]
5. Oleshchenko, V. Yu, & Holovko, S. H. (2022). Profesiina etyka psykholoha yak predmet doslidzhennia u yurydychnykh naukakh [Professional ethics of a psychologist as a subject of research in legal sciences]. *Yurydychnyi visnyk - Legal Bulletin*. № 1 (62). S. 41-46. [in Ukrainian]
6. Frankl, V. (2025). Liudyna v poshukakh spravzhnoho sensu. Psykholoh u kontstabori [Man in search of true meaning. Psychologist in a concentration camp]. Kyiv: Vyd-vo “KSD”. 186s.
7. Yunh, K. H. (2018). Arkhetypy i kolektyvne nesvidome [Archetypes and the collective unconscious]. Kyiv: Astroliabiia. 608s. [in Ukrainian]
8. Gilman, R. (2006). Characteristics of adolescents who report very high life satisfaction. *Journal of Youth and Adolescence*. Vol. 35. R. 311-319. [in English].
9. Gergen, K. (1992). The decline and the fall of personality. *Psychology Today*. № 25 (6). P. 59–63.[in English].
10. Yablonska T., & Bulatevych N. (2008). Ethical dimensions of the psychologist’s activity in the practice of psychological counseling. *Psychological journal*. 2018. Vol 4. No 5. [in English].